

REPERE BIBLIOGRAFICE

Conf. dr. Costică Neagu (coord.), *Profesorul Gheorghiță Geană – 75: 27 de ani dedicați Asociației „Simion Mehedinți”*, Editura Terra, Focșani, 2017, 330 p.

Când ne gândim la Gheorghiță Geană, ne vine întotdeauna în gând acea minte lucidă, organizată și plină de căldură ai cărei studenți am avut și noi onoarea să fim. Era acel profesor care întotdeauna epata prin memoria și expunerile sale, prin frumusețea actului – și pe câți dintre noi nu ne-a emoționat monologul lui Hamlet în interpretarea sa –, dar și prin temeinicia pregătirii științifice. Nimeni nu se aștepta la performanța profesorală ai cărei martori eram de când intram prima oară în sala de curs. Și chiar și la 75 de ani – care se vor face în curând 80, între timp – profesorul Geană a reușit să trezească curiozitate și stăruință întru cultură în aproape toți studenții săi.

Volumul de față este împărțit în trei părți: comunicările și studiile științifice ale profesorului Geană, apoi câteva prefețe și postfețe dedicate unor ediții din Simion Mehedinți și, în fine, studii omagiale în cinstea memoriei și persistenței culturale ale profesorului. Cartea are însă meritul – exceptând scopurile și studiile ei dedicate profesorului, fiind un volum omagial – de a fi strâns laolaltă o bună parte din cele mai semnificative studii despre Simion Mehedinți. Iar ele sunt cu atât mai importante pentru Domnia Sa întrucât profesorul împărtășește cu Mehedinți ținutul natal, Soveja, căreia i-a și dedicat câteva comunicări.

Redescoperirea ideilor originale ale lui Simion Mehedinți are aici o însemnătate dublă: mai întâi, marele travaliu de reeditare a operei lui Mehedinți, alături de multe alte scrieri inedite întreprins de Asociația „Simion Mehedinți” și Editura Terra; apoi, pentru a scoate în evidență valoarea și contribuțiile acestei opere, studiile profesorului Geană reușesc să inspire viață în scrieri vechi deja de un veac. Dar veacul nostru, ne învață profesorul (p. 41 și p. 45), are și el ceva esențial de receptat nu numai științific – căci Mehedinți a fost întemeietorul geografiei ca știință în România –, dar chiar și socio-politic, de la sfaturile acestui ministru al Instrucțiunii Publice al guvernului Marghiloman. De aceea, ideile politice a lui Mehedinți au nu doar o latură teoretică, bine fundamentată, ci și practică, de multe ori demonstrată de el însuși în practica sa. „Iată de ce nu vom fi fericiți decât în acel ceas al devenirii noastre când diagnosticienii și analiștii din sfera vieții politice precum Mehedinți (iar înaintea sa Eminescu) vor deveni inactuali” (p. 220). Și este o dramă a societății românești de a se confrunta cu aceleași probleme de organizare socială chiar și după 150 de ani de la scrierile lui Eminescu, și mai târziu ale lui Mehedinți.

Din considerente de spațiu, nu vom discuta aici decât o idee, după părerea noastră cea mai importantă, pe care vom încerca să o dezvoltăm întrucâtva pentru a îi scoate în evidență deschiderile, prin viziunea profesorului Geană, rămânând ca restul temelor să capete un caracter periferic nu pentru superficialitatea lor, căci marele învățat nu a scris vreodată asemenea studii, ci pentru actualitatea sau relevanța temei noastre. Această temă este conceptul de *muncă*, în înțelesul pe care-l capătă în gândirea lui Mehedinți acest termen.

Ce înțelege Mehedinți prin *muncă*? După cum vom vedea, cu totul altceva decât noi astăzi, sau cel puțin în parte. Căci el admite, într-adevăr, că „omul este un produs al muncii” (p. 96), și pentru el „axioma etnografiei” este aceasta: „unitatea de măsură a dezvoltării omului e [formula] *munca și unealta*” (apud p. 96). Iar profesorul Geană adaugă: „Deprinderea de a munci este însușirea cea mai veche a speciei noastre și, în același timp, cea mai necesară, la fel de necesară precum respirarea aerului sau circulația sângelui” (*ibidem*). Am îndrăzni să întrebăm aici, în continuarea celor prezentate, despre *care* muncă vorbește Simion Mehedinți și în ce măsură ea mai este pentru noi astăzi muncă. Căci lucrarea la care profesorul Geană face referire, și anume *Altă creștere: Școala muncii*, a fost scrisă în 1919. Iar în urma acestei observații urmează firesc întrebarea: mai este munca de acum o

sută de ani aceeași cu cea de astăzi? Iar dacă da, întrucât și în ce măsură ea mai rezonază cu ideea lui Mehedinți. Să facem un pas în spate, spre a încerca o analiză mai generală.

În 1919, România se afla la răsăritul primului an de la Marea Unire. Din punct de vedere economic, fusesem cu toții grav afectați, dar mai semnificativ este aici că atunci era perioada de *industrializare* a României, începând cu orașele mai mari. Acea vreme în care tehnica nu avansase într-atât încât să devină tehnologie, cum spunea frumos Noica, este un timp al vechilor obiceiuri muncitorești, manuale sau, transpuse teoretic, mecanice. Și este bine să ne amintim că chiar geograful nostru era originar din Soveja, în județul Vrancea, unde a avut parte într-un tot de o atmosferă de sat românesc tradițional, cu toate că cu timpul a devenit mai cosmopolit. Iar munca nu era întâlnită decât în întruciparea ei mecanică, motiv pentru care nu existau tipologii muncitorești, ca astăzi. Între timp, cu dezvoltarea tehnicii, a mai apărut un tipar de care Simion Mehedinți nu avea cum să știe: *munca automatizată*. Ba chiar am îndrăzni să folosim aici un termen al psihologului Ludwig von Bertalanffy și să numim munca automatizată *sistemul* muncii, în înțelesul cibernetic al formulei, adică o muncă constituită din părți ce nu mai sunt izolate, ci aderă la un întreg sistematic. Pentru noi astăzi, și nu pentru epoca lui Mehedinți, *mașinile fac mai mult decât omul*, în așa fel încât specializarea în câmpul muncii, contribuind în aceeași măsură la producție, este mai degrabă meșteșugul de a mânuși tehnologia, adică, aplicat, de programare și organizare virtuală. Iar totul se întâmplă în așa fel, adeseori, încât omul nici nu ia contact direct cu produsul muncii lui, ci doar cu intermediarul, mașina, în înțelesul ei larg.

Îndeletnicirea de a lărgi înțelesul pe care Mehedinți l-a dat poate fi, desigur, un interesant proiect pentru cercetarea noastră de astăzi. Doar că munca mai depinde, la Mehedinți, de o încadrare mai largă a culturii, și anume categorisirea domeniilor și fazelor de dezvoltare umană în termenii generali de *cultură* și *civilizație*. Această temă generală a filosofiei sale – pentru care Mehedinți a primit un loc de onoare alături de Constantin Rădulescu-Motru, Petru P. Negulescu, E. Sperantia și alții în *Istoria filosofiei românești* a lui Nicolae Bagdasar – a fost discutată puțin mai târziu în lucrarea *Coordonate etnografice. Civilizația și cultura* (1930).

Pentru Mehedinți, aceste concepte sunt fundamentale în orice demers etnografic și filosofic. Și aceasta pentru că, în fond, Mehedinți făcea parte dintr-o epocă în care se putea face o separație deplină între ceea ce el numește dihotomia cultură – civilizație. „*Civilizația* este suma tuturor invențiilor și produselor tehnice prin care omul se adaptează la mediul fizic, adică hrana și tehnicile legate de prepararea ei, haina, locuința, mijloacele de circulație. Latura cealaltă, *cultura*, este suma tuturor creațiilor sufletești care înlesnesc adaptarea omului la mediul social, cuprinzând în principal știința, arta și morală” (p. 175–176). Această separare pe care o face Mehedinți, de altfel o tendință a vremii, este în același timp și ceea ce desparte și munca în două, și anume în ceea ce numim îndeobște muncă fizică și muncă intelectuală. Totuși, deși despărțite, ele formează o unitate în conceptul vieții ca întreg, „sunt ca două fețe ale aceleiași frunze: una îndreptată spre pământ, cealaltă spre soare” (p. 176). Nu este aici locul să deschidem o critică amănunțită a acestor idei, dar vom semnala influența și asemănarea izbitoare (până și în termeni) cu Spengler. Iar morfologismul istoric spenglerian, foarte notoriu după Primul Război Mondial, alături de alți autori ai vremii, precum Ludwig Klages sau Frobenius, care preiau intactă această tendință de dezbinare, sunt perspective care, între timp, și-au pierdut actualitatea. După părerea noastră, Lucian Blaga, prin *Trilogia culturii* a sa și accepțiunea sa a metaforei și matricei stilistice, este singurul care a reușit să depășească această dihotomie și să ajungă la un adevăr cultural mai profund, trans-istoric. Pentru o clarificare, iată o sumară idee a lui Spengler ce trece aproape neschimbată – cu excepția fatalismului ei, desigur – la Mehedinți: „Civilizațiile sunt stările cele mai exterioare și mai artificiale pe care le poate atinge specia umană superioară. Ele sunt un sfârșit: ele succed devenirii precum devenitul, precum moartea vieții. Ele sunt un sfârșit irevocabil, la care se ajunge întotdeauna cu o necesitate profundă” (Oswald Spengler, *Le déclin de l'Occident*, Editions Gallimard, Paris, 1948, vol II, pp. 45–46). Dacă Mehedinți nu dă civilizației acest sens de epuizare a resurselor spirituale umane, cel puțin el subscrie la separație și o cultivă. Aceasta nu înseamnă, însă, că Mehedinți greșește, dimpotrivă. Atât doar că, exact cum încearcă și profesorul Geană, trebuie abstras din gândirea sa numai ceea ce ne mai poate prezenta nouă astăzi interes, pentru a dezvolta și actualiza.

În rest, desigur, textele sale sunt cu totul reprezentative pentru timpul său, iar profesorul Geană le prezintă foarte clar: în etnologie, în pedagogie, geografie – pe care el a întemeiat-o la noi –, antropologie, filosofie, literatură etc. Ne sunt prezentate și documente inedite, cum ar fi o scrisoare a lui Maiorescu către Simion Mehedinți, dar și previziunea sa remarcabilă a premiului Nobel câștigat de biologul George Emil Palade, confirmată de laureat însuși.

Asociația „Simion Mehedinți” a reușit o minunată antologie a studiilor profesorului Geană, care aduce la un loc munca Domniei Sale de câteva decenii și mulțumim, pe calea aceasta, pentru efortul depus de colaboratorii și studenții săi, cât și pentru deosebitele studii omagiale din cuprinsul volumului. În fine, credem că profesorul Geană a știut să extragă, prin muncă asiduă, o bună parte din materialul cultural cuprins în opera lui Mehedinți care ne fascinează încă astăzi, iar exemplul dezvoltat pe scurt de noi, privind conceptul de *muncă* a învățatului nostru, poate fi lesne urmat și cu alte idei: știință, morală, politică etc., studiile profesorului Geană fiind grăitoare pentru acest travaliu.

Vlad Bilevsky

